Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Ελληνικά έγγραφα από το Ιστορικό Αρχείο της Ραγούζας (Dubrovnik)

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.371](https://doi.org/10.12681/makedonika.371)

Copyright © 2014, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1977). Ελληνικά έγγραφα από το Ιστορικό Αρχείο της Ραγούζας (Dubrovnik). *Μακεδονικά*, 17(1), 289–314. <https://doi.org/10.12681/makedonika.371>

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ (DUBROVNIK)

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι ένα από τὰ πλουσιώτερα καὶ πιὸ πολύτιμα Ἀρχεῖα τῆς Βαλκανικῆς εἶναι καὶ τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ραγούζας (σήμερα Dubrovnik), τῆς μικρῆς ἀλλὰ φημισμένης αὐτῆς πόλης τῶν δαλματικῶν ἀκτῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας¹. Τὸ Dubrovnik, μαζὶ μετὰ μιὰ στενὴ λωρίδα τῶν παραλίων τῆς Δαλματίας, ἀποτελοῦσε ἐπὶ ἀρκετοὺς αἰῶνες, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἓνα μικρὸ αὐτόνομο κράτος, τὴν Ἀριστοκρατικὴν Δημοκρατίαν τῆς Ραγούζας, ἡ ὁποία, ὡς τὴν κατάλυσή της τὸ 1808 ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ἄκμασε ὡς σημαντικὸ ἐμπορικὸ κέντρο. Οἱ Ραγουζαῖοι ἔμποροι, ἐπικίνδυνοι ἀνταγωνιστὲς τῶν Βενετῶν, αὐλάκωναν μετὰ τὰ καράβια τοὺς ὁλόκληρην τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ὡς τὶς ἀκτὲς τῆς Συρίας καὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ πόλις τοὺς εἶχε μεταβληθῇ, μονοπωλιακὰ σχεδόν, σὲ κέντρο ἑνὸς ἀνταλλακτικοῦ ἐμπορίου μετὰ τὴν ἐνδοχώρα, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἀνθησὶν της. Παράλληλα, ἡ ἀνάγκη νὰ προωθηθοῦν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καί, τὸ σπουδαιότερον, νὰ ἐξασφαλιστῇ ἡ ἐπιβίωσις τῆς Δημοκρατίας ἀνάμεσα στὶς ἀλληλοσυγκρουόμενες Μ. Δυνάμεις τῆς ἐποχῆς (ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἄλλην) εἶχε ἐπιβάλει τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν μιᾶς ἀξιόθαύμαστης διπλωματίας ποὺ κατόρθωνε νὰ χειρίζεται μετὰ μεγάλῃ μαεστρίᾳ τὰ σχετικὰ θέματα. Ἦταν λοιπὸν πολὺ φυσικὸ ἡ ἱστορία τοῦ Dubrovnik καὶ τῆς Δημοκρατίας του, χάρις καὶ στὴ διατήρησιν τοῦ μεγάλου Ἀρχείου της, νὰ προσελκύσῃ ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον ὅχι μόνον τῶν Γιουγκοσλάβων, ἀλλὰ καὶ ξένων ἐρευνητῶν, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχῃ σήμερον μιὰ σεβαστὴ σὲ ὄγκον καὶ ἀξιόλογον σὲ ποιότητα σχετικὴ βιβλιογραφία².

1. Γενικὰ γιὰ τὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ραγούζας βλ. τὸ δημοσίευμα τοῦ Josip G e l i ć, Dubrovački Arhiv (= Ἀρχεῖο τοῦ Ντουμπρόβνικ), «Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini», 22 (Sarajevo 1910) 537-588. Βλ. ἰδίως σ. 545 κ.ε., ὅπου ἀδρομερῆς κατάλογος τῶν περιεχομένων τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ Ἀρχείου.

2. Ἀπὸ τὴ μεγάλῃ αὐτῇ βιβλιογραφίᾳ παραθέτουμε ἐδῶ μερικὰ μόνον ἔργα, τὰ νεώτερα, τὰ πιὸ ἀξιόλογα καὶ κυρίως αὐτὰ ποὺ μᾶς ἦταν προσιτὰ στὴ βιβλιοθήκην τοῦ Σπουδαστηρίου Ἱστορίας Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Ἀπὸ αὐτὰ γραμμένα σὲ εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) I v a n D u j ć e v, Avvisi di Ragusa. Documenti sull' Impero Turco nel sec. XVII e sulla Guerra di Candia, Orientalia Christiana Analecta 101, Roma 1935. Πρόκειται γιὰ δημοσίευσιν ἐγγράφων ἀπὸ τὸ γνωστὸ Βούλγαρον κα-

Μέσα στὸν ὄγκο τῶν ντοκουμέντων τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Dubrovnik σώζονται καὶ ἐλάχιστα ἑλληνικά ἐγγραφα (αὐτὰ ποὺ δημοσιεύονται παρακάτω), ποὺ εἴχαμε τὴν τύχη νὰ τὰ ἐπισημάνουμε σὲ παλαιότερη ἐπίσκεψή μας ἐκεῖ χάρις στὴ βοήθεια τοῦ ἀρχαιοφύλακα κ. Zdravko Šundrica. Τὰ ἐγγραφα αὐτὰ ἀπόκεινται στὴ σειρά *Acta Turcarum, Sezione E, fasc. IV, No 29, Miscellanea sec. XVIII* μὲ τὴν ἐνδειξη *Documenta greca*. Ἐπειδὴ μάλιστα, ὅπως φαίνεται, κατὰ τὴν ταξινομήση τοῦ Ἀρχείου οἱ ὑπάλληλοί του δὲν μποροῦσαν νὰ διαβάσουν τὸ περιεχόμενό τους, τὰ περιέγραψαν στὸν χειρόγραφο κατάλογο τοῦ Ἀρχείου ὡς *Lettere diverse greche con caratteri greci*¹. Συγκεκριμένα, πρόκειται γιὰ πέντε συνολικά ἐγγραφα

θηγητὴ μὲ ἐκτενὴ εἰσαγωγὴ στὰ ἰταλικά. 2) Bariša Krekić, Dubrovnik (Raguse) et le Levant au Moyen Age, Paris - La Haye, Mouton et Co., 1961. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στὶς πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς σχέσεις, καθὼς καὶ στὴν κίνηση τῶν προσώπων (Ἑλλήνων, Λεβαντίνων καὶ Ραγουζαίων) στὴν Ἀνατολὴ ὡς τὸ 1460, ἐνῶ στὸ δεῦτερο μέρος δημοσιεύονται «Régestes» ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τῆς Ραγούζας ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἀνατολὴ. 3) Maurice Aymard, Venise, Raguse et le commerce du blé pendant la seconde moitié du XVI^e siècle, Paris 1966 (ἐρευνα δημοσιευμένη στὴ σειρά τῆς École Pratique des Hautes Études τοῦ Παρισιοῦ). 4) Harriet Bjelovučić, The Ragusan Republic victim of Napoleon and its own conservatism, Leiden, E.J. Brill, 1970 (τὸ ἔργο ἀναφέρεται στὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς τῆς Δημοκρατίας τῆς Ραγούζας καὶ στὴν κατάλυσή της ἀπὸ τὴν Ναπολέοντα). 5) Bariša Krekić, Dubrovnik in the 14th and 15th Centuries: A City between East and West, University of Oklahoma Press, Oklahoma U.S.A. 1972 (τὸ σύντομο αὐτὸ βιβλίο, μὲ παράθεση στὸ τέλος μιᾶς συνοπτικῆς βιβλιογραφίας, ἀπευθύνεται στὸ εὐρὺ δυτικὸ κοινὸ). Πολλὰ ἔργα, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἔχουν δημοσιευθῇ στὰ σερβοκροατικὰ καὶ ἄρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ περιλαμβάνουν σειρὲς ὁλόκληρες ἐγγράφων. Μνημονεύουμε ἑδῶ μερικά: 1) Jorjo Tađić, Pisma i uputstva Dubrovačke Republike (= Ἐπιστολὲς καὶ ἐκθέσεις τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ντουμπρόβνικ), Srpska Kraljevska Akademija, Beograd 1935 (στὸ ἔργο αὐτὸ περιλαμβάνονται πρῶτα σύντομες βιογραφίαι τῶν καγκελαρίων τῆς Ραγούζας κατὰ τὰ ἔτη 1359-1380 καὶ κατόπιν ἀκόλουθεῖ ἡ δημοσίευσή ἐγγράφων λατινικῶν καὶ ἰταλικῶν). 2) Jovan Radonić, Dubrovačka Akta i Povelje (Acta et Diplomata Ragusina), τόμοι Α¹⁻², Β¹⁻², Γ¹⁻², Δ¹⁻², Beograd 1934-1942 (ἐπίσημα ἐγγραφα τῶν ἐτῶν 743-1702). 3) Sergije Dimitrijević, Dubrovački karavani u Južnoj Srbiji u XVII veku (= Τὰ караβάνια τοῦ Ντουμπρόβνικ στὴ Νότια Σερβία κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα), Naučno Delo, Izdavačka Ustanova Srpske Akademije Nauka, Beograd 1958 (ἐνδιαφέρον ἔργο μὲ ἐκτενὴ περίληψη στὰ γαλλικά στίς σ. 185-190). 4) Radovan Samardžić, Borba Dubrovnika za opstanak posle velikog zemljotresa 1667 god. Arhivska gradja, 1667-1670 (= Ὁ ἀγῶνας τοῦ Ντουμπρόβνικ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μετὰ τὸ μεγάλο σεισμό τοῦ 1667. Ἀρχεῖακὸ ὑλικό, 1667-1670), Izdavačka Ustanova Naučno Delo, Beograd 1960 (μὲ γαλλικὴ περίληψη τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων). 5) Mihailo Dinić, Iz Dubrovačkog Arhiva (= Ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ντουμπρόβνικ), Naučno Delo, Izdavačka Ustanova Srpske Akademije Nauka, τ. 1-3, Beograd 1957-1967 (δημοσίευσή ἐγγράφων 14ου-15ου αἰ.), 6) Milan Ž. Živanović, Dubrovnik u borbi za ujedinjenje, 1908-1918 (= Τὸ Ντουμπρόβνικ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἑνωσὴ, 1908-1918), Izdanje Istorijskog Instituta u Beogradu, Beograd 1962 (μὲ γαλλικὴ περίληψη στίς σ. 295-331).

1. Βλ. καὶ σχετικὴ μνεία τοῦ Friedrich Giese, Die osmanisch-türkischen Ur-

τῶν ἐτῶν 1770, 1780 καὶ 1801. Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ (τοῦ 1770), ποὺ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἰταλικὴ μετάφραση, εἶναι μιὰ ἀναφορὰ διαμαρτυρίας πρὸς τὸν ρέκτορα τῆς Ραγούζας ὁκτῶ Ἑλλήνων ἐμπόρων, ποὺ κρατοῦνταν στίς ἐκεῖ φυλακές, ἐνῶ τὸ δευτέρο (τοῦ 1780) εἶναι συμφωνητικὸ ναυλώσεως ἐνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου τῆς Ραγούζας ἀπὸ Ἑλληνες ἐμπόρους. Τὰ ὑπόλοιπα τρία ἔγγραφα (τοῦ ἔτους 1801) εἶναι ἀναφορὲς τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Πύλης στὴν Τεργέστη, οἱ ὁποῖες ὑποβάλλονται στὸν διοικητὴ μοίρας τουρκικοῦ στόλου, ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκεται τότε στὰ λιμάνια τῆς Δημοκρατίας τῆς Ραγούζας.

Ὅλα τὰ παραπάνω ἔγγραφα εἶναι, γενικά, κακογραμμένα καὶ ἀνορθόγραφα (βλ. εἰκ. 1-3), γι' αὐτὸ καί, δημοσιεύοντάς τα, ἀποκαθιστοῦμε τὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ στίξη τους, κρίνοντας ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως εἶναι τὸ περιεχόμενο καὶ ὄχι ἡ μορφή τους. Ἐπίσης, γιὰ νὰ γίνῃ εὐχερέστερη ἡ κατανόηση τῶν κειμένων, προσθέτομε καὶ μερικὲς ἐρμηνευτικὲς ἢ ἐπεξηγηματικὲς σημειώσεις.

1

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΕΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ

Φυλακὲς Ραγούζας, 21 Ἰουλίου 1770, πρῶτοτυπο

σ. 1 Ὑψηλότατε καὶ Ἐκλαμπρότατε Κύριε Κῶρ Πρίγκιπε τοῦ Ἀραουζίου,

Σὲ προσκυνοῦμεν ἐμεῖς οἱ δοῦλοι Σου, οἱ πραγματεντάδες Ρωμαῖοι, ὁποῦ εὐρισκόμεστε 8 ὀνομάτοι¹ φυλακωμένοι καὶ στενοχωρημένοι ἀπὸ τὴ ζέστα καὶ βρώμα, καὶ κινδυνεύουμε νὰ ἀπεθάνωμε, νὰ χάσωμε τὴν ζωὴν μας δίχως νὰ ἔχωμε φθαῖσμο ὀλότελα, ὡς καθὼς τὸ μαρτυροῦν οἱ καπετὰν Ἀντώνιος Κοτζέλι, Ἀραουζαῖος, ὁποῦ μᾶς ἤφερε ἀπὸ τὴν Ἀρτα, πὼς εἴμεστε πραγματεντάδες καὶ ὡς καθὼς φανερώνει ἡ πόλιτζα ντὲ κάρικον² καὶ ὡς καθὼς φανερώνει τὸ μανιφέστο³, ὁποῦ ἠφέραμε ἀπὸ τὴν Ἀρτα, καὶ μέσα εἰς τὸ μανιφέστο εἶναι καὶ πέντε μάρτυρες, λέγω 5, πὼς τὸ πράγμα⁴ αὐτὸ εἶναι μερικὸ δικό μας καὶ μερικὸ ἀλλοιωνῶν πραγματεντάδων ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀρτα. Ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἐξέταξες, μᾶς ἠῶρηκες ἀληθινὸς διὰ καλοὺς ἀνθρώπους καὶ εἴμεστε ραγιάδες τοῦ Βασιλέως μας Πολυχρονημένον τῆς Πόρτας Ὀττομά-

kunden im Archive des Rektorenpalastes in Dubrovnik (Ragusa), «Festschrift für Georg Jacob zum Siebzigsten Geburtstag», Leipzig 1932, σ. 56.

1. Ὀνομάτοι ἢ νομάτοι = ἄνθρωποι, πρόσωπα.

2. Πόλιτζα ντὲ κάρικον = φορτωτικὴ (ἰταλ. polizza di carico).

3. Μανιφέστο = τὸ δηλωτικὸ ἔγγραφο (ἰταλ. manifesto).

4. Δηλ. τὸ ἐμπόρευμα.

να¹. Τώρα λοιπὸν ὁποῦ ἐβεβαιώθηκες ἀπὸ τὸν καπετάνιον καὶ ἀπὸ τὴν πόλι-
τσα ντὲ κάρικον καὶ ἀπὸ τὸ μαυιφέστο καὶ ἀπὸ τὸ νολίτζιο², ὁποῦ τὸ ἔχει κά-
μει ὁ κόνσου[λος] τῆς Ὑψηλότη Σου καὶ, τὸ περισσότερον, ὁποῦ ἐστείλαμε σ. 2
ἐχθρὸς τὸν σύντροφόν μας εἰς τὸν πασιά, διὰ νὰ ἰδῇ πὼς εἴμεστε ραγιάδες τοῦ
Πολυχρονεμένου Βασιλέως τῆς Πόρτας Ὀττομάνας· καὶ ἀπὸ τὸν πασιά, ἡ-
γουν ἀπὸ τὸ Σκούταρι³, ἔχει νὰ πάγῃ ὁ ἄνθρωπος, ὁ σύντροφός μας, εἰς τὰ Ἰω-
άννενα νὰ μᾶς φέρῃ καὶ ἄλλες ἀπόδειξεις, ἡγουν ἀπὸ τὸν κατῆ⁴ καὶ ἀπὸ τὸν μου-
σελίμη⁵, πὼς εἴμεστε καλοὶ ἄνθρωποι. Ὡστε ἡ Ὑψηλότη Σου γνωρίζεις πὼς
εἴμεστε καλοὶ ἄνθρωποι, διατὶ νὰ εἴμεστε φυλακωμένοι ἄδικα; Τώρα παρ-
καλοῦμεν τὴν Ὑψηλότη Σου μὲ ὅλην τὴν Τζεντελίσσιμα Ρεπούμπλικα νὰ μᾶς
ἐβγάλῃς ἀπὸ τὴ φυλακή, νὰ μᾶς βάλῃς εἰς ἄλλον τόπον, ὁποῦ νὰ ἔχωμε ἀέρα,
νὰ ἰδοῦμε τὸν οὐρανόν, καὶ βάλῃς εἰς τὸν τόπον, ὁποῦ ἤμεσταν, μόνον ἀπὸ τὴ
φυλακή νὰ μᾶς ἐβγάλῃς διὰ τοὺς οἰκτιρμὸνς τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ἔχομε καὶ δύο παι-
διὰ ἄρρωστα—ὁ ἓνας εἶναι τοῦ θανάτου—καὶ ἀπὸ ὀλίγο ὀλίγο χαρόμεστε ὅλοι.

Ταῦτα καὶ οἱ χρόνοι Τῆς εἶσαν πολλοὶ καὶ ἐντρυφεῖς.

Εἰς 1770, 21 Ἰουλίου, φυλακή

δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Νικολὸς Κώστας Τριανταφύλλης
δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Κώστας Γιώργη Γάτζιος προσκυνῶ
δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Κώστας Γιάννης Πρακατζῆς προσκυνῶ
δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Χριστόδουλος Νίκος Παπαγιώργη προσκυνῶ
δοῦλος τῆς Ὑψηλότης Σου Ρίζο Δημήτρη Καρκαγιάννη προσκυνῶ σ. 3
δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Χριστόδουλο Κώστα Μάργαρη μὴν ἡξέυρον-
τας νὰ γράψῃ ἔγραφα ἐγὼ ὁ Νικολὸς Κώστας Τριανταφύλλης
δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Κώστας Χρήστου προσκυνῶ
δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Γιώργη Δημοπαράνη καὶ ἔγραφα ἐγὼ ὁ Χριστό-
δουλος Νίκος Παπαγιώργης ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνωθεν εἶναι σὲ κίντηνον θανάτου.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Ill(ustrissi)mo, et Eccel(lentissi)mo Sig(no)re Sig(nore) Principe di Ragusa, σ. 1

*La inchiniamo noi servitori mercanti Greci, che ci troviamo N.N.⁶ in pri-
gione, e vessati dal caldo, e puzore, e siamo in pericolo di perdere la vita, e*

1. Τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

2. Νολίτζιο = ὁ ναῦλος καὶ ἡ ναύλωση (βενετ. nolizo).

3. Σκούταρι· ἡ πόλις Σκόδρα τῆς Β. Ἀλβανίας.

4. Κατῆς = δικαστῆς (τουρκ. kadi).

5. Μουσελίμης = κατώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀντιστοιχοῦς πρὸς τὸν ἐπαρχο ἢ δῆμαρχο (τουρκ. muselim).

6. N.N. = non nominati.

morire, senza aver peccato in veruna cosa, come lo testifica Cap(itano) Antonio Cozegli Raguseo, il quale ci ha condotto d'Arta, come siamo mercanti, e come lo dimostra la poliza di carrico et il manifesto, che abbiamo portato d'Arta, nel quale si trovano cinque testimonij, come le mercanzie alcune sono nostre et alcune d'altri mercanti di Jagnina e d'Arta, et esaminandoci ci troverete veridici, buona gente, e sudditi del Gran Sig(no)re al quale Dio conceda molt'anni, e della Porta Ottomana; Ora essendo certificato e dal Cap(ita)no, e dalla poliza di carrico, dal manifesto, e dal noleggio fatto dal Console dell' Eccellenze V(ost)re, e di più che ieri abbiamo spedito il n(ost)ro compagno dal Passà che veda esser noi sudditi del Gran Sig(no)re, e della Porta Ottomana, e dal Passà di Scutari deve andare il n(ost)ro compagno in Jagnina per portarci altre certezze et attestate dal Cadij, e dal Muselim che siamo | gente buona; Tal che l'Eccel(len)ze V(ost)re conoscono che siamo gente buona, per qual motivo dobbiamo esser incarcerati a torto? Ora preghiamo l'Eccel(len)ze V(ost)re d'aver pietà, e misericordia di noi di lassarci dalla prigione, e di metterci in qualche altro luogo dove potiamo veder l'aria et il cielo e si scongiuriamo le viscere di Dio di metterci nel luogo di prima con cavarci dalla prigione, e molto più avendo duo figlioli amalati, et uno quasi a morte, et a poco, a poco ci perderemo tutti.

σ. 2

Tanto preghiamo et Iddio Le conceda longa e prospera vita

1770 a di 21 Luglio dalla prigione

Umiliss(imi) Servi(tori) dell' Eccel(len)ze V(ost)re

Niccolò Costa, Triandafilo

Kosta di Giorgio

Kosta di Giovanni

Kristodulo Niko di Papa Giorgi

Riso di Demetrio Karajanni

Cristodulo Costamargari¹

Georgio Dimoparani

2

ΣΤΥΦΩΝΗΤΙΚΟ ΝΑΥΛΩΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΠΛΟΙΟΥ
ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΜΠΟΡΟΥΣ²

Βερούτι (Βηρυτός), 10 Ὀκτωβρίου 1780, πρωτότυπο

Μὲ τὸ παρὸν φανερώνομε ἑμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ὅτι ἐσυμφωνήσαμεν μὲ τὸν καπετὰν Χριστόφορο Ἀπερνατίτζι Ραουζαῖον καὶ ἐνανλώσα-

1. Στὴ μετάφραση παραλείπεται τὸ ὄνομα τοῦ Κώστα Χρήστου ποὺ στὸ πρωτότυπο εἶναι προτελευταῖο στὴ σειρά τῶν ὑπογραφῶν.

2. Πρβλ. καὶ ἄλλα κείμενα ναυλοσυμφώνων στὸ Παράρτημα (σ. 135-158) τῆς διδα-

μεν τὸ καράβι του σαΐτια¹ μηνιάτικα διὰ μῆρες δέκα καὶ σοπρασταλία² ἄλλους μῆρες δύο, τὸν καθέκαστον μίρα πρὸς ἀσιλάνια³ τριακόσια ἐνεήντη, διδοντάς του τὸ ἐρχόμενον ἅγιον Πά[σ]χ[α] ἐμεῖς εἰς Θεσσαλονίκην τὰ τρία μηνιάτικα, τὰ δὲ ῥέστα ἐφτά, ἂν κάμῃ χρεῖα καὶ οἱ δύο σοπρασταλία, νὰ ξεπλερώνεται εἰς τὸ τέλος, φινίροντας⁴ οἱ ἄνω διορίεις: Ὁ ὁποῖος μᾶς δίδει ἀπὸ τὸ καράβι στίβα⁵, κουβεδοῦρα⁶, κουβέρτα⁷, κάμερα⁸ ἄπάνω καὶ κάτω, κάσσερο⁹ καὶ βάρκα μνήσκει¹⁰ διὰ αὐτὸν μόνον εἰς τὴν στίβα ἢ μπουκαπόρτα¹¹, διὰ νὰ βάλῃ τὲς γούμενες¹², ἰντισπέντζα¹³ του καὶ εἰς τὴν κάτω κάμερα νὰ βάζῃ ὁ αὐτὸς καπετάνιος μόνον δύο βότζια¹⁴ κρασί. Τὸ αὐτὸ μπαστιμέντο¹⁵ ἔχει νὰ μισεύσῃ¹⁶ τὴν σήμερον ἀπὸ ἐδῶ διὰ Δαμιέττη¹⁷ διὰ ἑδικὸν τον κόντο¹⁸ καὶ ἀπὸ Δαμιέττη νὰ γυρίξῃ τὰ ἴσια διὰ ἐδῶ καὶ ἄρριβάρωντας¹⁹ ἐδῶ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ μετριοῦνται τὰ μηνιάτικα ἄπάνω μας: Ὁ ὁποῖος εἶναι ὁμόληγος²⁰ νὰ ταξιθεύῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς μῆρες δέκα, ἂν κάμουν χρεῖα καὶ οἱ ἄλλοι δύο σοπρασταλία, ὅπου ἤθελαν τὸν προστάζει οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, μὴν ἔχοντας ἄδεια ὁ ἄνωθεν καπετάνιος νὰ παίρῃ καμινῆς λογῆς ναῦλον διὰ λογαριασμόν του, παρὰ ὅ,τι ἐμπη

κτορικῆς διατριβῆς τοῦ Δημητρίου Χ. Γκόφα, Ἡ φόρτωσις ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἱστορικά. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑθμικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου τῆς Μεσογείου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ, Ἀθῆναι 1965.

1. Σαΐτια ἢ σαῖτ(τ)α = εἶδος μικροῦ ἰστιοφόρου πλοίου (βενετ. saica).

2. Σοπρασταλία = παράτασις ἰσχύος συμφωνητικοῦ ναυλώσεως, δικαιολογημένη κα-
θυστέρηση, ὑπερημερία (βενετ. soprastallia).

3. Ἀσιλάνι ἢ ἀσιλάνι (ἀπὸ τὸ τουρκ. arslan ἢ aslan = λιοντάρι) = ἀσημένιο πολωνικό νόμισμα ποῦ κυκλοφοροῦσε στὴν Τουρκία κυρίως ὡς τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰ. Ἡ ὀνομασία του προερχόταν ἀπὸ τὸ λιοντάρι ποῦ ἦταν χαραγμένο πάνω σ' αὐτό.

4. Φινίροντας = τελειώνοντας, λήγοντας (ἀπὸ τὸ ἰταλ. ρ. finire).

5. Στίβα (ἰταλ. stiva) = τὸ ἄμπάρι τοῦ πλοίου.

6. Κουβεδοῦρα = τὸ σκεπασμένο τμήμα τοῦ καταστρώματος (ἰταλ. copertura).

7. Κουβέρτα = κατὰστρωμα (βενετ. coverta).

8. Κάμερα = καμπίνα, θάλαμος (ἰταλ. camera).

9. Κάσσερο (ἰταλ. cassero) = στεγασμένος χῶρος πάνω στὸ κατὰστρωμα, ὅπου τοπο-
θετεῖται πολλὲς φορὲς τὸ τιμόνι τοῦ πλοίου.

10. Μνήσκει (ἰδιωμ.) = μένω.

11. Μπουκαπόρτα (βενετ. bocaporta) = θυρίδα. Ἐπίσης, στά ἐμπορικά ἰδίως πλοῖα, τὸ τετράγωνο ἄνοιγμα τοῦ καταστρώματος πρὸς τὸ κύτος τοῦ σκάφους.

12. Γούμενα = χοντρὸ καραβόχοινο (ἰταλ. gomina).

13. Ἰντισπέντζα = στή διάθεση (ἰταλ. indispenza).

14. Βότζια (βενετ. bozza) = φιάλη, ἀλλὰ καὶ μέτρο ὑγρῶν βάρους 8 λίτρων.

15. Μπαστιμέντο = πλοῖο (ἰταλ. bastimento).

16. Μισεύω = ἀναχωρῶ.

17. Δαμιέττη = λιμάνι τῆς Αἰγύπτου.

18. Κόντο = λογαριασμός (ἰταλ. conto).

19. Ἀρριβάρω = φθάνω (ἰταλ. arrivare).

20. Ὁμόληγος (διάβ. ὁμόλογος) = ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴ συμφωνία.

[illegible]

Εἰκ. 2. Τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐγγράφου ἀριθμ. 2

εἰς τὸ αὐτὸ καράβι νὰ εἶναι διὰ λογαριασμὸν τῶν ἄνωθεν. Ὁ ὁποῖος ὡς ἄνωθεν ὑπόσχεται ὅτι πηγαίνοντας εἰς Λαμιέττη καὶ ἐβγάζοντας τὸ κάργον¹ του νὰ μισέσῃ τὰ ἴσια διὰ Βερούτι, εἰ δὲ καὶ κυτάξει κανέναν ἄλλον ναῦλον, νὰ εἶναι ὁμολήγος νὰ μᾶς δίδῃ γρόσια πεντακόσια, τὸ ἴδιον καὶ ἐμεῖς ὑποσχόμεθα ὅτι, ἂν δὲν τὸν ἀκαρτερήσωμεν² καὶ γυρεῦσωμεν νὰ τὸν ἀφήσωμεν, νὰ τοῦ δίδωμεν γρόσια πεντακόσια. Καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εὐρίσκεται ἐδῶ κονσουλάτο³ ἐγράφσαμεν τὸ παρὸν ὑπογεγραμμένον μὲ τῶν ἰδίων[ν] χειρῶν μας καὶ ἐπῆραμεν ἐμεῖς ἓνα καὶ ἓνα ὁ ἄνωθεν καπετάνιος, ἕως νὰ πηγαίνωμεν εἰς πόρτο⁴, ὅπου νὰ εὐρίσκεται κονσουλάτο, καὶ ἐκεῖ νὰ γράψωμεν κοντράτο⁵.

1780, Ὁκτωμβρίου 10, Βερούτι.

Ἀποστόλης Σπαχῆς καὶ συνδροφία βεβαιῶ

X'' Κωστα[ν]τῆς Χριστοδούλου βεβαιῶνον

X'' Κωστα[ν]τῆς Πάσκου βεβαιῶνω

X'' Ἰωάννης Νικολάου βεβαιῶνω

X'' Διαμαντῆς Θωμᾶ βεβαιῶ

X'' Πολύζος Στέργιος βεβαιῶ

Στὸ περιθώριο τοῦ ἐγγράφου σημειώνεται ἀπὸ ἄλλο χέρι ἡ φράσις ἦρεται τοῦ ...τίδι⁶ τοῦ καπιτὰν Χριστόφουρου Δεκεμβρίου 8 εἰς Βερούτι.

3

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΣΤΗΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟ ΝΑΥΑΡΧΟ ΜΕΧΜΕΤ ΜΠΕΗ

Τεργέστη, 4/16 Μαΐου 1801, πρωτότυπο

Ἐξοχώτατε Αἰθέρντα Μεεμέτ Μπέη Σερασκέρη

Ἐχάρηκα πολλὰ μαθάνοντας τὸν καλὸν ἐρχομὸν τῆς Ἐξοχότη σας εἰς τὸ Ραγούζι, σᾶς πέμπω⁷ ὅμως τὲς ἀντιγραφὰς τῶν δυῶν μου ταπεινῶν γραμμάτων, ὅπου σᾶς ἔπεσα εἰς τοὺς Κορφούς. Ὡς ἔλπιζα εἰς τὸν Παντοδύναμον Θεὸν νὰ ἀξιωθῶ νὰ σᾶς ἀπολάβω καὶ ἐδῶ μὲ ὑγείαν, ὡς ἐπιθυμῶ, δὲν ἔλειπα εὐθὺς νὰ γράψω τοῦ ἐκλαμπροτάτου Δραγομάνου ὡς ἐπιφορτισμένον τέτοιαν χαροποιὰν εἰδήσιν. Ἐξοχώτατε, εἰς τὸ Τριέστε ἔχετε ἓναν σκλάβον, ὅπου ζητᾷ τὰς προσταγὰς[ς] σας⁸, λοιπόν, αἰθέρντα μου, εἰς ὅ,τι μὲ γνωρίζετε ἄξιον,

1. Κάργο = φορτίο (βενετ. cargo).

2. Ἀκαρτερῶ καὶ καρτερῶ = περιμένω.

3. Κονσουλάτο = προξενεῖο (ἰταλ. consolato).

4. Πόρτο = λιμάνι (ἰταλ. porto).

5. Κοντράτο = συμβόλαιο (ἰταλ. contratto).

6. Μία λέξις δυσανάγνωστη.

7. Στὸ ἐγγρ. πέβο.

8. Στὸ ἐγγρ. προσταγᾶσας.

δοκιμάσατε τὸν ζῆλον μου καὶ τὴν πίστη ἐνὸς ὁποῦ φιλόντα[ς] σας¹ ταπεινῶς
τὰ χεῖρα κραῖζεται ἐπὶ ζωῆς του

τῆς Ἐξοχότη σας
ταπεινός, εὐλαβὴς καὶ ὑπερετικός δοῦλος

Τριέστε 4/16 Μαΐου 1801

χριστιανικὸ ἔτος

Ἀντζουλος Κατζάντες

ὀθωμανικὸς βεκήλης

Στὴ δευτέρα σελίδα ἀναγράφεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διεύθυνση τοῦ παραλήπτη: *A Sua Eccellenza Meemet Bey Serraschiere Comand(an)te l'Imperiale Ottomana Squadra attualm(en)te ne' Porti della Sereniss(i)ma Repubblica di Ragusi.*

4

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Τεργέστη, 22 Ἀπριλίου/4 Μαΐου 1801, ἀντίγραφο ιδιόχειρο τοῦ συντάκτη τοῦ πρωτοτύπου

Ἀντιγραφή δευτέρα

σ. 1

Ἐξοχώτατε Αὐθέντα Μεμετ Μπέη Σερασκέρη

Θέλοντας οἱ δύο Τοῦρκοι, ὁποῦ ἠύρισκόντανε εἰς τὸν Ἀγκόνα σολδάτοι² εἰς τὸ μπαταλιόν³ τοῦ Ἑρτέλ, νὰ φύγουν διὰ νὰ ἀπεράσουν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τοῦ Πολυχροεμένου Σεμνοτάτου μας Σουλτάνου, οἱ στρατιῶτες οἱ Νέμιτσοι⁴ ἐτροάβηξαν καταπάνου τους⁵ καὶ ἐθανάτωσαν τὸν ἕναν, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐπιάσαν καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τὰ σίδερα. Ἐγώ, Ἐξοχώτατε, καθὼς μὲ τὸ ταπεινὸ μου γράμμα 6/18 Δεκεμβρίου, ὁποῦ σὰς ἔπεψα μὲ τὸν Γιολδάση Ἀχμέτ ἀπὸ Ἀνδριανέ⁶, τὸν ὁποῖον ἤθελαν ὁμοίως νὰ κάμουν σολδάτο καὶ τὸν ἐπῆρα εἰς τὸ σίτι μιν καὶ ἔλαβα βάσανα πολλὰ ἕως νὰ τὸν γλυτώσω⁷ καὶ βάλω εἰς τὸ καράβι τοῦ Κοητικῷ Ραῖζη Ἀγγή Ὅσειν, σὰς ἔγραφα πῶς ἐπάσχισα κάθε τρόπον νὰν τοὺς φυλάξω μὰ, ἔσοντας καὶ ὁ Ἐλτζής⁸ μας ἀπὸ τὴν Βιέννα ἐκράχτη εἰς Πόλιν, ἐκεῖ δὲν ἠύρισκεται παρὰ ὁ Ἀρχὼν Δραγομάνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιμελεῖται εἰς πολλὰς καὶ ἀναγκαῖες ὑποθέσεις ὁποῦ τοῦ γράφω. Τὰ φερμάνια, ὁποῦ τὸ Μεγαλεῖο τοῦ Δοβλετιοῦ ἔπεψε διὰ ἐμὲ κάνοντάς με Κόνσολα,

1. Στὸ ἔγγρ. φιλόνητας.

2. Σολδάτος = στρατιώτης (ἰταλ. soldato).

3. Μπαταλιόνι = τάγμα (ἰταλ. battaglione).

4. Νέμιτσοι = Γερμανοὶ (σλαβικὴ ὀνομασία, π.χ. στὰ σερβοκροατ. Nemci). Στὸ ἔγγρ. Μεμίτζει, πιθανὸν ἀπὸ παραδρομὴ ἀντὶ γὰ Νεμίτζει.

5. Δηλ. πυροβόλησαν ἐναντίον τους.

6. Δηλ. ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη (τουρκ. Edirne).

7. Στὸ ἔγγρ. γλυτρώσο.

8. Ἐλτζής = πρεσβευτὴς (τουρκ. elci).

ηδρίσκονται εις τὴν Βιέννα καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ νέου Ἐλτζῆ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν πὺς θέλει δοθοῦν τοῦ Ἱμπεράτορα¹ καὶ θέλει γνωριστῶ μὲ θεμέλιον εἰς τὴν Ἐπικρατείαν του, μὰ ὥστόσον τὰ κριτήρια² ἐδῶ δὲν μὲ προσέχον εἰς τρόπον ὅπου νὰ ἡμπορῶ μὲ δύναμιν νὰ ζητῶ τὰ δίκαια τῶν Τούρκων καὶ ραγιαδῶν³ ὅπου καθ' ἑκάστην⁴ ἡμέραν ἀδικεῦνται εἰς τοῦτα τὰ μέρη, καὶ μάλιστα εἰς τοῦτην τὴν χώραν ὅπου ἔχει τόσον συνάλλαγμα⁵ πραγματείας ἢ Τουρκία. Ὡστόσον, μανθάνοντας τέτοιαν πικρὴν περίστασιν, ἔγραφα δυνατὰ καὶ ἀφοβα εἰς σ. 2 τὴν Βιένναν, καὶ εἰς Βενετίαν ἀκόμη /καὶ ἐπέτυχα νὰ λάβω τὸν ἄλλον Γιολλάση Μουσταφὰ ἀπὸ Σαλονίκη, τὸν ὁποῖον μοῦ τὸν ἔπεψαν ἐδῶ καὶ τὸν ἐνδύσαμεν τούρκικα καὶ τὸν ἔχω μαζί μου ἕως νὰ εὐρῶ ἀσφαλὲς ἀπάντημα νὰ τὸν πέψω εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐνδοξότη σας, μάλιστα ὅπου αὐτὸς εἶναι ἐπιτήδειος τοπιτζῆς⁶. Εὐθὺς ὅπου μάθω τὸ ποῦ ηὑρίσκονται καὶ οἱ ἄλλοι, ἐγὼ βέβαια ὀλοφύχως θέλει ἐνεργήσω διὰ τὴν ἐλεφετερίαν τους, ἔσοντας μεγαλότατη ἀτιμία νὰ ηὑρίσκονται Μουσουλμάνοι ἐνδυνάμει εἰς τὰ φράγκικα καὶ στρατιωτικὰ δυναστικῶς εἰς Χριστιανικὸν Βασίλειον. Μά, Αἰθέρτα μου, περικαλῶ νὰ μὲ ἐνδυναμώσετε μὲ ἕνα σας προσκνηνμένον φερμάνι περὶ τοῦτον, διὰ νὰ ἡμπορέσω μὲ θεμέλιον νὰ ἐνεργήσω εἰς παρόμοιους ἀναγκαῖες περιστάσεις ὅπου συχνὰ συμβαίνουν.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἱμπεράτορος τῆς Ρουσίας καὶ ἡ ἐκλογὴ πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρου⁷ εἶναι ἀσφαλὲς. Ἀπὸ τὸν Ἀγκόνα ἔφυγαν ἔξι ταρτανόνια⁸ εἰς δύο βολές⁹, φορτωμένα μπαρουτῆς, μπάλες, τουφέκια καὶ ἄλλα τῆς πολεμικῆς διὰ τὴν Αἴγυπτον. Ἐχὼ εἰδησεις ἀπὸ ἑναν ἐκεῖ φίλον πὺς νὰ χαζιρώνουνε¹⁰ καὶ ἄλλα ὀχτῶ διὰ τὸ ἴδιον τέλος καὶ ὡς καὶ αὐτὰ εἰς τὲς ὕστερες τοῦ τρέχοντος μηνὸς βγαίνουν εἰς τὰ πανιά. Εἰς τὸ Λιβόρνο εἶχαν ἑτοιμὴ μίαν ἄλλην σπεδιτζιὸν¹¹ ὁμοίως διὰ τὴν Αἴγυπτον, μὰ θταν χαζίρι νὰ τοὺς ἐμπάσουν εἰς τὰ καράβια, μὴν ἀκέραια [μ]πριγάτα¹² ἀσηκώθη καὶ ἐναντιώθη μὴν θέλοντας νὰ πᾶγουν

1. Στὸν Φραγκίσκο Α' τῆς Αὐστρίας.

2. Κριτήρια = δικαστήρια.

3. Στὸ ἔγγρ. ραγιαδῶν.

4. Στὸ ἔγγρ. καθέκας τὴν.

5. Διάβαζε συναλλαγή.

6. Τοπι(ν)τζῆς = πυροβολητῆς (τουρκ. topcu).

7. Πρόκειται γιὰ τὸν τσάρο Ἀλέξανδρο Α' (1777-1825), ποὺ διαδέχθηκε στὸ θρόνον τὸν πατέρα του Παῦλο Α' (1754-1801), γιὸ τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Ὁ Παῦλος Α' δολοφονήθηκε ἔπειτα ἀπὸ συνωμοσίαν εὐγενῶν στὴν ὁποία, ὅπως λέγεται, μετείχε καὶ ὁ ἴδιος ὁ γιὸς του Ἀλέξανδρος.

8. Ταρτανόνι = μεγάλη ταρτάνα, εἶδος ἱστιοφόρου ἐμπορικοῦ πλοίου (βενετ. tartanon).

9. Δηλ. σὲ δύο φορές.

10. Χαζιρώνω = ἐτοιμάζω (ἀπὸ τὸ τουρκ. hazır = ἐτοιμος).

11. Σπεδιτζιὸν = ἀποστολὴ, ἐκστρατεία (βενετ. spedizione).

12. Μπριγάτα = ταξιαρχία (ιταλ. brigata).

εἰς Αἴγυπτον. Αὐτὸ ἤφερε μεγάλην ταραχὴν καὶ ὁ Γενεράλης Φραντζέζος Μου-
ράτ¹, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Φιορέντζα², ἔδραμεν εἰς τὸ Λιβόρνο, ἀκολούθησεν
ἐνα Κοσιλίο δὲ Γβέρα³, καὶ ἐδεγραδάθησεν⁴ ὅλην τὴν αὐτὴν μπιργάτα πέμπον-
τάς⁵ τιν εἰς τὸ Παρίγγι⁶, ὅμως ἡ σύγχυσις ἀκολουθᾷ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Φραν-
τζέζους, ὅπου τινὰς δὲν θέλει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ τροῦπες⁷ τῆς Ρε-
πούμπλικας Τζιζάλπινας⁸ ἕως δέκα χιλιάδες στρατεύουν κατὰ τὴν Ρομάνια⁹
καὶ ἦτον ἐδῶ καὶ 8 ἡμέρες εἰς τὴν Σινιγάγια¹⁰ περιπατώντας κατὰ τὸ Γέζη¹¹.
Τὸν Ἑλτζή, ὅπου ὁ Πάπας τῆς Ρώμης εἶχε στείλει εἰς τὸ Παρίγγι, τὸν ἐδιώ-
ξαν. Κατὰ τὸ παρὸν φαίνεται στερεωμένη ἡ ἀγάπη ἀναμεταξὺ Νέμιτσα¹² καὶ σ. 3
Φραντζέζους, τὰ Στάτα¹³ τῆς Γερμανίας τὰ ἀδειάσαν τελείως οἱ Φραντζέζοι.
Εἰς τὰς 2 Ἀπριλίον Ε.Ν. ἐστάθῃ πόλεμος φοβερός εἰς Κομπέναγεν¹⁴, ὅθεν ἦτον
παγεμένη ἡ Ἱγκλέζικη Ἀρμάδα, ὡς τέσσαρες χιλιάδες ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὰ
δύο μέρη, καὶ εὐθὺς ἔκαμαν ἀρμιστίτζιο¹⁵ διὰ ἑπτὰ ἑβδομάδες καί, μὲ τὸ νὰ ἔ-
μαθαν ἀκολούθως τὸν θάνατον τοῦ Ἱμπερατόρου τῆς Ρουσίας, λέγουν πὼς νὰ

1. Ὁ στρατηγὸς καὶ κατόπιν στρατάρχης Ἰωακείμ Murat ἦταν ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους
ἄξιωματικούς τοῦ Ναπολέοντα. Τὸ 1800 παντρεύτηκε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ναπολέοντα Καρο-
λίνα Βοναπάρτη καὶ τὸ 1808 ἔγινε βασιλιάς τῆς Νεαπόλεως.

2. Στὴν Φλωρεντία (Firenze).

3. Δηλ. Πολεμικὸ Συμβούλιο (ἰταλ. Consiglio di Guerra).

4. Δεγραδάω = δεκατίζω (ἰταλ. degradare).

5. Στὸ ἔγγρ. πέμποντας.

6. Τὸ Παρίσι (ἀπὸ τὸ ἰταλ. ὄνομα τῆς πόλεως: Parigi).

7. Τροῦπες = στρατεύματα (ἀπὸ τὸ ἰταλ. truppa).

8. Ἡ Repubblica Cisalpina (République Cisalpine), μὲ πρωτεύουσα τὸ Μιλάνο, εἶχε
ἰδρυθῇ τὸ 1797 ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Τὸ 1802 ὀνομάστηκε «Ἱταλικὴ Δημο-
κρατία» μὲ πρόεδρο τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀντιπρόεδρο τὸν δούκα Melzi d'Eril, καὶ τὸ 1805
«Βασίλειον τῆς Ἱταλίας».

9. Romagna: ἐπαρχία τῆς Ἱταλίας μὲ κυριώτερες πόλεις τὸ Forlì, τὸ Rimini καὶ τὴν
Ravenna. Ἡ Romagna τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀνῆκε στὸ παπικὸ κράτος ὡς τὸ 1796, πέρασε γιὰ
λίγο στὴν κατοχὴ τῶν Γάλλων (Ἰούνιος-Ἰούλιος 1796), ἐπανῆλθε στὴν κυριαρχία τοῦ
πάπα γιὰ μιὰ τριετία, δοκίμασε τὴν αὐστριακὴν κατοχὴ (Ἰούνιος 1796 - Ἰούλιος 1800)
καὶ κατόπιν ἀποτέλεσε διαδοχικὰ μέρος τῆς Repubblica Cispadana, τῆς Repubblica Cisal-
pina καὶ στὴ συνέχεια τῆς «Ἱταλικῆς Δημοκρατίας» καὶ τοῦ «Βασιλείου τῆς Ἱταλίας», ποὺ
εἶχαν ἰδρυθῇ ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη (βλ. πρόχειρα τὸ λῆμμα Romagna στὴν
Enciclopedia Italiana, ediz. 1949, τ. XXIX, σ. 928-937).

10. Sinigaglia: λιμάνι τῆς Ἀδριατικῆς κοντὰ στὴν Ancona.

11. Iesi: μικρὴ πόλη πάνω στὸ δρόμο Ρώμης-Ancona, σὲ ἀπόσταση 30 χλμ. ἀπὸ τὴν
τελευταία.

12. Νέμιτσα = Γερμανία (σερβοκρατ. Nemačka).

13. Στάτα = κράτη (ἀπὸ τὸ ἰταλ. stato).

14. Στὶς 2 Ἀπριλίου 1801 ὁ στόλος τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Parker βομβάρδισε τὴν Κο-
περγάγη καὶ κατέστρεψε τὸν δανικὸ στόλο.

15. Ἀρμιστίτζιο = ἀνακωχὴ (ἰταλ. armistizio).

ἐστερεώθη καὶ ἡ ἀγάπη ἀναμεταξὺ Δανιμάρα καὶ Ἰγκλιτέρρα, μάλιστα ὅπου ὁ νέος Ἱμπεράτορας τῆς Ρουσίας ἀσήκωσε τὸ σεκονέστρο¹, ὅπου εἶχε βαλμένο ἀπάνου εἰς τὰς πραγματείας καὶ καρὰβια ἰγκλέζικα μὲ διορισμὸν νὰ κάμῃ τὸ ἴδιον καὶ ἡ Ἰγκλιτέρρα εἰς ὅλα τὰ καρὰβια καὶ πράγμα Σβεδέζικα² καὶ Δανέζικα, ὅπου καὶ αὐτὴ ἔχει βαλμένο τὸ ἐμπάρκο³. Ἔχομε περιπλέον εἰδησεὶς πὼς εἰς τὴν Λίλλα⁴ σταμπιλιρεται⁵ μία συνομιλία διὰ νὰ φέρονν εἰς τέλος τὴν κοινὴν ἀγάπην. Ἄλλες εἰδησεὶς διὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχομε, ἀκολουθώντας δὲν θέλει λείψω νὰν τὰς συστέλλω τῆς Ἐνδοξότη σας κατὰ τὸ χρέος μου.

Περικαλῶ, Ἐφέντη μου, ἀκριβῶς νὰ ἐξετάξετε τοὺς Τούρκους καὶ ραγιάδες, ὅπου ἀπὸ ἐδῶ ἔρχονται, διὰ νὰ μάθετε μὲ ποίαν τιμὴν καὶ ζῆλον πορευόμεν, καὶ δουλεύω, καὶ νὰ γράψετε πᾶσαν ἀλήθειαν τοῦ Ὑψηλοτάτου Κον. Πα. σᾶ, ὅμως περικαλῶ τὴν Ἐξοχότη σας νὰ λάβω τὴν μεγαλοτάτην τιμὴν τῶν προσταγμάτων σας, εἰς τὰ ὅποια θέλετε μὲ εὖρει πάντοτε ἔτοιμον καὶ ἐμπιστον σκλάβον σας. Μὲ ὅλο τὸ σέβας σᾶς φιλῶ τὰ χέρια καὶ δέομαι πρὸς τὸν Μεγαλόδυναμον Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν τῆς Ἐνδοξότη σας.

Ἀπὸ Τριέστε 22 Ἀπριλίον/4 Μαῖου 1801

Τῆς Ἐξοχότη σας
ταπεινός, εὐλαβὴς καὶ ὑπερετικὸς δοῦλος

Ἀντζουλος Κατζάντες
ὀθωμανικὸς βεκίλης⁶

5

ΣΤΗΝΗΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3 ΕΓΓΡΑΦΟ

Τεργέστη, 4/16 Μαῖου 1801, ἀντίγραφο ἰδιόχειρο τοῦ συντάκτη τοῦ πρωτοτύπου

Ἀντιγραφή δευτέρα

σ. 1

Ἐξοχώτατε Αἰθέρτα Μεεμὲτ Μπέη Σερασκέρη

Ἀξιώθηκα νὰ λάβω τὴν μεγαλοτάτην τιμὴν τοῦ προσκνημένου σας γράμματος μὲ τὸ ἐμβληθεὶς διὰ τὸν Ἀουστριακὸν Γενεράλε ἀποβλέποντας τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν δύο Μουσουλμάνων ὅπου εὐρίσκοντο σολδάτοι εἰς τὸ μπαταλιόνι τοῦ Ἐρτέλ. Αἰθέρτα μου, μὲ ἄλλο μου γράμμα 22 Ἀπριλίον/4 Μαῖου σᾶς ἐταπεινοφρόνεσα πὼς, θέλοντας αὐτοὶ νὰ φύγουν, οἱ σεντινέλλες⁷ ἐτράβη-

1. Σεκονέστρο = κατάσχεση, μεσεγγύηση (ἰταλ. sequestro).

2. Δηλ. Σουηδικὰ (ἀπὸ τὸ ἰταλ. Svedese).

3. Ἐμπάρκο = ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἀπόπλου ἐνὸς πλοίου ἀπὸ τὸ λιμάνι.

4. Lille(;) πόλη τῆς Β. Γαλλίας.

5. Σταμπιλιρῶ (ἰταλ. stabilire) = ἀποκαθιστῶ, ἰδρύω, ὀρίζω.

6. Βεκίλης = ἀντιπρόσωπος, πράκτορας (τουρκ. vekil).

7. Σεντινέλλα = φρουρὸς (ἰταλ. sentinella).

ξαν καταπάνω τους και τὸν ἕναν τὸν ἐθανάτωσαν, καὶ τὸν ἄλλον, ὀνομαζόμενον Μουσταφά ἀπὸ Τεσσαλονίκην, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς καὶ δυνατὰς ἀνταποκρίσεις ἐπιστολῶν τὸν ἐδιαφύλαξα, ὥς τὸν ἔλαβα εἰς τὰς χεῖρας μου, καὶ σήμερον τὸν ἐπαράδωσα τοῦ Κυρ Ἰμπραὶμ Ἀγᾶ Κράνια, πραγματεντῆς καὶ προεστῶς τῶν ἐδῶ Τούρκων, ὁ ὁποῖος φεύγει μὲ τὸ παρὸν κονβόγγιο¹ διὰ τὴν Σμύρνην καί, ἐὰν περάσῃ ἀπὸ Κορυφούς, τὸν παραδίνει εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐξοχότη σας, ἀλλῶς εἰς τὰ πρῶτα Αἰθνητικὰ Πολεμικὰ Σκέβη², ὅπου συναιπαινήσῃ. Ὁλοὶ ὁμως οἱ Τούρκοι, ὅπου ἐδῶ ἡύρισκονται, ἀκούοντας τὰ προσκνημένα σας γράμματα, ὅπου τοὺς τὰ ἐδιάβασα, ἐδόξασαν τὸν Θεὸν δέοντα μαζί μου διὰ τὴν ὑγείαν σας καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν, Αἰθνέντα μου, διὰ τὸν ζῆλον καὶ πόθον, ὅπου φανερώνετε διὰ τοὺς Μουσουλμάνους ὅπου εἰς τοῦτα τὰ μέρη ἡύρισκονται ἀδικημένοι.

Σᾶς ἐσημείωσα, Ἐξοχώτατε, μὲ τὸ ἄνωθεν ταπεινὸ μου γράμμα ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο διὰ τὴν καλὴν δούλεψιν τοῦ Κραταιοτάτου μας Βασιλέως νὰ μὲ ἐνδυναμώσετε μὲ ἕνα σας φερμάνι ὥς Ἡγεμὼν τῆς Θαλάσσης ὅπου ἀξίως ἡύ-
 σ. 2 ρίσκεται, / πολλὰ ἀναγκαῖο, ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ ἡύρισκονται ραϊζήδες³ ὅπου ἢ ἐπού-
 λησαν ἢ καὶ ἐτζακίστη τὸ καρὰβι τους καὶ τοὺς ἀπόμεινεν τὸ φερμάνι τοῦ Ἐξο-
 χωτάτου Καπιτὰν Πασᾶ⁴. Ἡύρισκονται ἐδῶ ἀπόστολοι τῶν Φραντζέζων, ὅ-
 που κρυφίως ζητοῦν τὰ αὐτὰ φερμάνια καὶ τὰ ἀκριβοπληρώνουν καὶ μὲ αὐτὰ βάνουσιν ἕναν ἄπιστον ραγιά διὰ καπετάνιο καὶ παίρνουν καὶ ὀλίγους ναῦτες ραγιαδες, ὁμοίως προδότες, καὶ σκεδὸν φορτώνουσι τὰ παρτίδα⁵ ἀπὸ κάθε λο-
 γῆς ἐργαλεῖα τῆς πολεμικῆς καὶ μὲ ψευδεῖς ἄνυσης⁶ ἢ διὰ Κύπρο ἢ καὶ διὰ ἄλλους τόπους τοῦ Λεβάντε φεύγουν ἀπὸ ἐτοῦτα τὰ μέρη καὶ πάγουσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἔτζι ἔφυγαν ἀπὸ Ἀγκόνα μερικὰ τραμπάκουλα⁷ καὶ σαϊτιὲς στελ-
 μένα ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους καὶ ὥς καθὼς σᾶς ὑπότασα⁸ μὲ τὸ ἄνωθεν ταπει-
 νὸ μου γράμμα.

1. Κονβόγιο = συνοδεία, νηοπομπή (βενετ. convogio).

2. Μολονότι ἡ γραφὴ Σκέβη εἶναι καθαρὴ στὸ ἔγγραφο, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ λάθος ἢ γιὰ ἄγνοια τοῦ συντάκτη τοῦ κειμένου καὶ θὰ πρέπει νὰ διαβά-
 σουμε Σκάφη.

3. Ραϊζης ἢ ρεϊζης = ἀρχηγός, προϊστάμενος, καπετάνιος ἐμπορικοῦ πλοίου (τουρκ. reis).

4. Ἐννοεῖ τὸν ἀρχιναύαρχο (Kapudan Pasha) τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

5. Παρτίδα = μέρος μιᾶς ποσότητος (βενετ. partito).

6. Δὲν μπορέσαμε νὰ βροῦμε τὴ σημασίαν τῆς λέξης αὐτῆς, ποὺ τὴν παραθέτουμε στὸ κείμενο μὲ τὴν ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου. Ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα ὑποθέτουμε ὅτι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐγγράφου καὶ ἴσως νὰ ὑπάρχῃ κάποια ἐτυμολογικὴ σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὸ ἴσον = ἀντίγραφο, ἔγγραφο.

7. Τραμπάκουλο = εἶδος μεγάλου ἱστιοφόρου ἐμπορικοῦ πλοίου μὲ δύο κατάρτια (βε-
 νετ. trabacolo).

8. Πιθανὸν ἀπὸ τὸ ἰταλ. ρ. *sottomettere* = ὑποτάσσω, ὑποβάλλω. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ ἰταλικῆς ἐκφράσεως.

Ὅμοιως ὠφέλιμο εἰς τὰς παρὸν περιστάσεις διὰ τὴν φύλαξιν τῆς πραγμά-
τειας τῶν Τούρκων καὶ ραγιάδων, ὅπου κουρσεύονται ἀπὸ τοὺς Ἱγκλέζους,
καθὼς ἀκολούθησεν τὰς ἀπερασμένες ἡμέρας τοῦ ραγιαῖ Μανουσάκη ἀπὸ τὸ Μυ-
στρά, τοῦ ὁποῖου ἀδίκως τοῦ ἐπῆρε τὸ κότερο ὁ Καπ(ετὰ)ν Ρίκεζ ἕως τριάντα
σακούλων πραγματείας, καὶ ὁ Κύριος Κουμελάτης, ἐνεργὸς¹ βορειτανικός, διὰ
τὰν τὰς ἐπιστρέψῃ, ἠθέλησε δώδεκα σακούλες ἄσπρα. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἤθελε
συνέβῃ, ἂν οὕτως καὶ ἐγὼ ἤμποροῦσα νὰ προσφερθῶ² μὲ ἀξιωματικὸν φερμάνι
ἐνὸς Ἡγεμὼν τῆς Θαλάσσης, ὅπου νὰ μὲ παραγγέλλῃ καὶ προστάξῃ διὰ πα-
ρόμοιες ὑποθέσεις ὅπου συχνὰ ἐδῶ συνεβαίνουν, ἔσοντες καὶ αὐτὰς δὲν εἶναι οἱ
βασιλικὰς τοὺς προσταγὰς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρπαγαὶ τῶν ἐνεργῶν, καὶ ὥστόσον
ζημιώνονται ὄχι μόνον οἱ Τούρκοι καὶ οἱ ραγιάδες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπῆκοοι τῆς
νέας Ἑπτανήσου Πολιτείας³, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ μὴν ἔχουν καμίαν διαφέντεψιν
βλάπτονται καὶ ἠρρίσκονται συνεχῶς ἀδικημένοι. Ἐσοντας καὶ ἡ αὐτὴ Ρεπού-
μπλικα εἶναι ὑποκειμένη καὶ εἰς τὴν διαφέντεψιν τοῦ Σεμνοτάτου Μεγαλοπρε-
πῆ Αὐτοκρατόρου μας, ἀπὸ τὴν Ἐξοχότη σας ἦ, ἂν σᾶς φανῇ εὐλογον, ἀπὸ τὸ
Σενάτο⁴ προσμένω νὰ λάβω τὰς εὐκαίρας προσταγὰς καὶ νοθεσίες, διὰ νὰ ἡμι-
πορῶ νὰ ἐνεργῶ πρὸς ὠφελειάν τοὺς, μάλιστα περὶ τούτου ἡξεύρω πὼς ὅλοι
οἱ ὑπῆκοοι τῆς αὐτῆς Πολιτείας, πραγματευταὶ καὶ ραῖζῃδες ὅπου ἐδῶ ἠρρί-
σκονται, ἔπεσαν δέσση τοῦ Σενάτου διὰ τὸ ὄνομά μου ζητώντας με καὶ αὐτοὶ
διὰ Κόνσολά τοὺς.

Κάποια σύγχυσις κουβεντιάζεται ἐδῶ πὼς ἐσυνέβῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν σ. 3
ἀναμεταξὺ τὸν νέον Αὐτοκράτορα καὶ ἀδελφόν του Κωνσταντίνου, βέβαιες
εἰδήσεις ὅμως δὲν ἔχομε διὰ νὰ μάθομεν τὰ συμβεβηκότα. Δὲν θέλει λείψω νὰ
σᾶς τὸ φανερώσω εἰς τὸν ὅπου τὰ μάθομεν. Ἐως δέκα χιλιάδες Φραντζέζοι ἠρ-
ρίσκονται ἐμπασμένοι εἰς τὸ Βροντίσι καὶ Ὀτρεντό⁵, Τζιζαλίνικα στρατεύ-
ματα περνοῦν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ρομάνιας, λέγονν διὰ τὸ Ρένιο τῆς Ἀνάπολης⁶,
ἄλλες εἰδήσεις πολιτικὰς δὲν ἔχομε κατὰ τὸ παρὸν.

Ἐγὼ ὁ σκλάβος[ς] σας⁷ πάντοτε ἔτοιμος εἰς τὰς προσκυνημένα[ς] σας⁸

1. Ἐνεργὸς = πρόκειται πιθανὸν γιὰ ἑλληνικὴ ἀπόδοση τοῦ ἰταλ. agente=πράκτορας (ἀπὸ τὸ p. agire = πράττω, ἐνεργῶ).

2. Νὰ προσφερθῶ = νὰ παρουσιασθῶ. Καὶ ἐδῶ πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἑλληνικὴ ἀπό-
δοση τῆς ἰταλικῆς ἐκφράσεως offirmi = προσφέρομαι, παρουσιάζομαι.

3. Ἡ Ἑπτανήσος Πολιτεία εἶχε ἰδρυθῇ μὲ τὴ ρωσoturκικὴ Συνθήκῃ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως τῆς 21 Μαρτίου 1800 κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ἀριστοκρατικῆς Δημοκρατίας
τῆς Ραγούζας. Εἶχε ὁμοσπονδιακὴ μορφή καὶ ἦταν φόρου ὑποτελὲς στὴν Πύλη.

4. Σενάτο (ἰταλ. Senato) = Σύγκλητος, Γερουσία. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ Συμβούλιο
τῶν Εὐγενῶν, δηλ. τὴν Ἑπτανησιακὴ Γερουσία.

5. Brindisi καὶ Otranto πόλεις ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς στῆ χερσόνησο τῆς Ἀπουλίας.

6. Τὸ Βασίλειο τῆς Νεαπόλεως (Regno di Napoli).

7. Στὸ ἔγγρ. σκλάβοςας.

8. Στὸ ἔγγρ. προσκυνημένασας.

προσταγάς, ἐπιθυμῶ νὰ λάβω αἰτίαν διὰ νὰ σᾶς πληροφορέσω εἰς τὸν ζῆλον,
πίστις καὶ τιμὴν, ὅπου φυλάττω καὶ ὅπου μὲ ὅλο τὸ σέβας προσκυνώντα[ς]
σας¹ σημειώνομαι

τῆς Ἐξοχότης σας²

Τριέστε 4/16 Μαΐου 1801

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Stephanos J. Papadopoulos, Greek documents from the Historical Archives of Ragusa (Dubrovnik).

A brief introduction is followed by five unpublished Greek documents found in the rich Archives of the well-known city of Ragusa (today known as Dubrovnik). These documents are as follows: (1) a protest (dated 1770) submitted to the Rector of the Republic of Ragusa by eight Greek merchants who were detained, for reasons unknown, in the city prisons: This document was found in the Archives together with a faithful translation into Italian: (2) an interesting contract which shows the chartering of a merchant ship from Ragusa by Greek merchants and which was drawn up at Beirut in October 1780: and (3-5) three reports (April-May 1801) sent by the *vekil* (representative) of the Sublime Porte at Trieste, which was under Austrian domination, to the governor of the Turkish squadron which happened at the time to be in the ports of the Republic of Ragusa. In order to facilitate the understanding of the above texts, their publication is accompanied by some interpretative and explanatory notes.

1. Στὸ ἔγγρ. προσκινόντας.

2. Τὸ ἀντίγραφο αὐτὸ δὲν ὑπογράφεται ὅπως τὸ προηγούμενο.